

FORMY PRACY W DRUŻYNIE WĘDROWNICZEJ

Wydanie 2

**Materiał metodyczny dla kadry
wędrowniczej**

Redakcja: phm. Hanna Urbańczyk HR

Formy pracy w drużynie wędrowniczej

MATERIAŁ METODYCZNY DLA KADRY WĘDROWNICZEJ

OPRACOWANIE

Redakcja:

phm. Hanna Urbańczyk HR

Współpraca:

hm. Ina Domider-Daciuk HR

pwd. Karolina Szwech HO

pwd. Barbara Szewczyk HO

Fotografie:

hm. Kinga Delimata HO,

phm. Hanna Urbańczyk HR

Korekta:

phm. Małgorzata Kluszczyńska HR

Wydanie drugie, uzupełnione

SPIS TREŚCI

▪ WĘDROWNICZE FORMY PRACY	4
▪ FORMY PRACY – CO TO?	6
▪ BURZA MÓZGÓW	10
▪ BURZA MÓZGÓW 6-3-5	12
▪ DYSKUSJA OTWARTA	14
▪ DYSKUSJA 2X4X8	16
▪ DYSKUSJA RUNDKA	18
▪ DYSKUSJA ZE STRESEM CZASOWYM	20
▪ DYSKUSJA „SŁONECZKO”	22
▪ DYSKUSJA „ZA I PRZECIW”	24
▪ DYSKUSJA „BRONIEŃ NIE SWOJEGO ZDANIA”	27
▪ DYSKUSJA W DWÓCH KRĘGACH	28
▪ DYSKUSJA „PUSTE KRZESŁO”	29
▪ STUDIUM PRZYPADKU	31
▪ SYMULACJA	33
▪ SPOTKANIE Z EKSPERTEM	35
▪ DEBATA OKSFORDZKA	37
▪ SĄD NAD POGLĄDEM	41
▪ KUŹNICA	44
▪ OGNIIOBRANIE	47
▪ ZADANIE TEAM-BUILDINGOWE	49
▪ GRA DYSKUSYJNA	52
▪ WĘDRÓWKA FIZYCZNA	55
▪ BANK POMYSŁÓW	58
▪ PODSUMOWANIE	61

WĘDROWNICZE FORMY PRACY

Wędrownicy są najstarszą grupą metodyczną w ZHP. Wędrownictwo przygotowuje młodego człowieka do odpowiedzialnego podejmowania obowiązków, dojrzałego wyrażania własnego zdania, odnalezienia własnego miejsca w społeczeństwie i stawania się świadomym obywatelem. Dlatego program drużyny wędrowniczej powinien być bogaty w formy pracy, które umożliwią taki rozwój wędrownikom.

Wędrownicy mają niejednokrotnie duże doświadczenie harcerskie, często są funkcyjnymi w drużynach, instruktorami. Czują potrzebę wyrażania własnego zdania, dyskusji (nieraz na trudne tematy), dzielenia się swoją opinią na temat działań drużyny. Stąd też popularność rozmaitych form dyskusyjnych w drużynach wędrowniczych.

To właśnie formom dyskusyjnym poświęcamy wiele stron w tym materiale. Niektóre z nich są bardzo popularne na zbiórkach, zajęciach szkoleniowych. Przybliżamy również takie formy dyskusyjne, które spotykane są rzadziej jak debata oksfordzka czy spotkanie z ekspertem.

W tym materiale znajdują się również opisy form, które przypisywane są metodyce wędrowniczej jako „charakterystyczne”, czyli: kuźnica, sąd nad poglądem oraz wędrówka.

Oprócz tego, poświęcamy miejsce na formy takie jak zadanie team-buildingowe, ogniobranie, gra dyskusyjna, studium przypadku czy symulacja.

Warto zadbać o różnorodność form w pracy z drużyną i nie bać się sięgać po formy bardziej rozbudowane czy rzadziej stosowane. Często wymówką jest „nie wiem jak korzystać z tej formy, nie wiem na czym ona polega” albo „nigdy w niej nie uczestniczyłem, nie wiem więc jak ją przeprowadzić”. Mamy nadzieję, że ten materiał przyjdzie Ci z pomocą. Oprócz opisu formy, zawiera także wskazówki dotyczące przeprowadzenia danej formy pracy – przebieg, zalecana liczba osób, czas, czy materiały do przygotowania. W

niektórych formach znajdziesz inspiracje, np. propozycje tematów do poruszenia w debacie oxfordzkiej lub praktyczne rozwiązania.

Przebieg formy

Optymalna liczba osób

Materiały do przygotowania

Czas trwania formy

Miejsce formy

Zalety formy

Wady formy

Wskazówki

Inspiracje

Zachęcamy do przełamania lodów i spróbowania sił w poprowadzeniu różnorodnych form pracy, nawet tych trudniejszych. Twoja odwaga i zaangażowanie mogą sprawić, że formy te nie będą już obce Twoim wędrownikom, a być może staną się ich ulubionymi, a nawet przez nich udoskonalanymi.

Mamy nadzieję, że ten materiał będzie Ci pomocny w pracy z drużyną oraz zespołami wędrowniczymi, i że odtąd wędrownicze formy pracy nie będą miały przed Tobą tajemnic!

Referat Wędrowniczy ZHP Chorągwi Krakowskiej

FORMY PRACY – CO TO?

Z hasłem „formy pracy” spotykamy się od momentu, gdy rozpoczynamy pełnić „poważniejsze” funkcje w drużynie, poczynając od zastępowego. Jesteśmy zasypywani nim na kursach i warsztatach. Używamy go, nie zawsze będąc świadomym jego znaczenia.

Aby przybliżyć Ci, czym jest forma pracy, posłużę się pewną metaforą, której używam w czasie warsztatów i kursów:

Wyobraź sobie, że twój PRZYJACIEL ma urodziny. Chcesz mu podarować coś wyjątkowego, coś co do niego pasuje. Szukasz odpowiedniego PREZENTU i oto jest!

Wiesz, że na pewno mu się przyda i będzie z niego korzystał. Wiedząc jak wielki jest prezent, szukasz następnie dla niego OPAKOWANIA. Starasz się dobrze je dopasować, żeby wyglądało atrakcyjnie i estetycznie.

Nasz prezent jest gotowy, więc możemy udać się z nim do przyjaciela, by uroczyście mu go wręczyć.

Zaraz, zaraz. Co ma jakiś prezent do form pracy? Jednak coś ma. Czas na wyjaśnienie.

PRZYJACIEL – to członek Twojej drużyny, znasz jego potrzeby i zainteresowania, wiesz, w którym kierunku chce się rozwijać.

PREZENT – to wiedza i umiejętności oraz pewne wzorce postaw, jakie chcemy przekazać członkom naszej drużyny, możemy je określić jednym słowem – wychowanie (czyli realizacja misji ZHP).

OPAKOWANIE – oto nasza forma pracy, jest „nośnikiem” treści wychowawczych, powinna być odpowiednio dobrana do treści, jakie chcemy przekazać, a jednocześnie pozostać atrakcyjna dla uczestników.

Definicję formy pracy można zatem przedstawić tak:

Forma pracy to sposób działania, który wykorzystujemy dla realizacji określonych celów wychowawczych.

Odpowiednio dobrana forma pracy gwarantuje nam, że treści trafią do uczestników. Pamiętajmy, że nie ma formy uniwersalnej – każda z form ma swoje zalety i wady. Dobierając właściwe formy pracy możemy stymulować różne obszary rozwoju młodego człowieka: rozwój fizyczny, duchowy, społeczny, intelektualny i psychiczny. Niektóre z form świetnie nadają się do nauki wyrażania opinii i argumentowania (różnorakie formy dyskusyjne), inne natomiast są nastawione na obserwację (wykłady, pokazy), a jeszcze inne na twórcze zaangażowanie członków drużyny (formy teatralne, techniczne, plastyczne).

„Powiedz mi, a zapomnę. Pokaż mi, a zapamiętam. Pozwól mi wziąć udział, a zrozumie”

Konfucjusz

Metoda harcerska cechuje się pośredniością – „dawkujemy” wychowanie za pomocą zbiorów tematycznych, gier, akcji społecznych, czyli właśnie przez formy pracy. Gdyby porównać wychowanie w ramach szkoły oraz harcerstwa, to od razu rzuca się w oczy aspekt aktywności w zdobywaniu wiedzy. Harcerstwo oferuje szeroki wachlarz form pracy, które z powodzeniem mogą też służyć do przekazywania „szkolnych” treści edukacyjnych. Zamiast prowadzić wykład o wyznaczaniu kierunków świata, wręczamy harcerzom kompas, mapę i ruszamy z nimi w teren. Zamiast snuć długie opowieści o udzielaniu pierwszej pomocy, wyciągamy apteczkę i ćwiczymy, organizujemy pokazy, symulacje i gry.

Im bardziej zaangażujemy harcerza, pozwolimy mu „dotykać” i „smakować”, tym więcej wiedzy i umiejętności on wyniesie.

Z formami pracy i treściami wychowawczymi wiąże się fraza „przerost formy nad treścią”. Na pewno kiedyś ją słyszeliście. Mówimy tak zazwyczaj, gdy mamy do czynienia z bogatą, skomplikowaną formą. Uczestnicy świetnie się bawią, ale gdy zajęcia się kończą, przychodzi czas na podsumowanie – prosta odpowiedź na pytanie „co z tego wynieśliśmy”? I okazuje się, że... nic. Pudełko było pięknie ozdobione, jednak puste. Zabrakło prezentu w środku – treści, celu. Co nam po pięknym pudełku, skoro nic do niego nie włożyliśmy?

Jak więc „ugryźć” formy pracy?

1. Zaczynij od analizy potrzeb członków drużyny. Czego potrzebują? W jakim kierunku chcą się rozwijać? Na jakim etapie rozwoju są aktualnie?
2. Postaw sobie cel, jaki chcesz osiągnąć. Powinien on odpowiadać na potrzeby.
3. Wiedząc już jaki cel chcesz osiągnąć, zacznij szukać sposobu jego realizacji poprzez dobór odpowiedniej formy pracy.
4. Działaj!
5. Dokonaj podsumowania. Czy dana forma pozwoliła na realizację celu? Czy była atrakcyjna? Co można jeszcze dopracować?

W doborze form pracy przyda Ci się ściągawka z listą form, podzielonych na odpowiednie grupy. Uwaga! Niektóre z form można zakwalifikować do różnych grup. (Oczywiście, nie są to wszystkie formy pracy.)

Grupa	Przykłady form pracy
Zajęcia terenowe	zwiad, wycieczka, wędrówka, rajd, bieg na orientację, gra terenowa, gra miejska, biwak, obóz
Aktywność fizyczna	wędrówka, olimpiada sportowa, bieg na orientację, gry i ćwiczenia sportowe
Rywalizacja i współzawodnictwo	gry: terenowe, sportowe, negocjacyjne, strategiczne, fabularne, świetlicowe; turniej, konkurs, bieg na orientację
Aktywność twórcza	zabawa tematyczna, piosenki, pląsy, formy teatralne: spektakl, kalambury, mini-drama, pantomima; gazetka, wystawa, audycja, zajęcia techniczne i plastyczne, pokaz lub przygotowanie filmu
Operowanie słowem	wykład, gawęda, formy dyskusyjne: rundka, „słoneczko”, burza mózgów, burza mózgów 6-3-5, dyskusja 2x4x8, spotkanie z..., debata oksfordzka, sesja popularnonaukowa, seminarium, sąd nad poglądem, konferencja i inne
Formy nastawione na duchowość	ognisko, kominek, ogniobranie, zwyczaje i obrzędy, kuźnica, rekolekcje
Wychowanie przez służbę	akcje zarobkowe, czyny społeczne, prace produkcyjne, prace kwatermistrzowskie, pionierka
Imprezy harcerskie	złot, złaz, manewry, musztra, defilada, happening, obóz: stały, wędrowny, specjalnościowy, zagraniczny; zimowisko
Formy szkoleniowe	kurs, warsztaty, seminarium, wykład, konferencja, praktyki i staże

BURZA MÓZGÓW

Burza mózgów to forma pracy polegająca na zebraniu informacji, pomysłów od osób wchodzących w skład grupy. Pozwala na znalezienie wielu pomysłów, a nawet na wypracowanie najlepszej metody rozwiązania jakiegoś problemu. Ta forma pracy sprawdza się w niezbyt licznej grupie – do 15 osób. Ważne jest, by każdy ochoczo w niej uczestniczył – liczy się energia i pozytywne nastawienie.

Przebieg:

1. Wprowadzenie problemu: prowadzący krótko przedstawia problem. Dobrze, gdy temat jest zapisany i widoczny przez każdego uczestnika. Powinien być krótki, jednak ściśle określający o co chodzi.
2. Przedstawienie (lub przypomnienie – to nigdy nie zaszkodzi) przez prowadzącego kilku reguł:
  - ✓ każdy ma prawo zgłosić dowolną ilość pomysłów, które są zapisywane dokładnie tak, jak zostały wypowiedziane,
  - ✓ liczy się ilość, a nie jakość pomysłów,
  - ✓ nie oceniamy ani nie krytykujemy rzuconych pomysłów,
  - ✓ pomysły mogą być absurdalne,
  - ✓ można modyfikować pomysły,
  - ✓ autor pomysłu nie jest zapisywany,
  - ✓ czas wymyślania propozycji jest określony (zazwyczaj 5-15 minut).

3. Wymyślanie propozycji – tu ważna rola prowadzącego, by zachęcał wszystkich do uczestnictwa.
4. Po upływie czasu każdy z uczestników może zadać pytanie do pomysłodawców, ale tylko wyjaśniające, przybliżające bardziej „co autor miał na myśli” – wyjaśnienie może udzielić tylko pomysłodawca.
5. Następuje weryfikacja pomysłów i wybór najlepszego bądź paru najlepszych – zależnie od potrzeby.

- ✓ forma łatwa do przeprowadzenia,
- ✓ nie wymaga wcześniej dokładnego przygotowania
- ✓ nie zajmuje dużo czasu,
- ✓ integruje grupę,
- ✓ daje możliwość wypowiedzenia się każdemu,
- ✓ a przy tym daje często daje dużo śmiechu

- ✗ trudna do przeprowadzenia w licznej grupie (utrzymanie dyscypliny dyskusji),
- ✗ nie zawsze pozwala na wybór najlepszych (spośród zaproponowanych) rozwiązań

BURZA MÓZGÓW 6-3-5

Jest to specyficzny rodzaj burzy mózgów, różni się od zwykłej burzy mózgów tym, że przeprowadzana jest w formie pisemnej. Sprawdza się zarówno w małych grupach (ok. 6-cio osobowych), jak i większych (20-30 osób). Jest dobrym narzędziem do rozbudzania kreatywności i szybkiego wypracowania wielu pomysłów na dany temat oraz wyboru najlepszego z nich.

Przebieg:

Te tajemnicze cyferki obok nazwy są kluczem do odszyfrowania jak ją przeprowadzić.

- 6 – uczestnicy pracują w grupach ok. 6-cio osobowych,
- 3 – każdy uczestnik musi wypisać 3 pomysły na kartce,
- 5 – na wypisanie tych 3 pomysłów uczestnik ma 5 minut.

Oprócz tego, obowiązują następujące zasady:

- ✓ po 5 minutach uczestnik przekazuje swoją kartkę sąsiadowi, a na kartce otrzymanej od drugiego sąsiada ma za zadanie wypisać kolejne 3 pomysły,
- ✓ podawane pomysły nie mogą się powtarzać – uczestnik nie może napisać jeszcze raz pomysłu, który pojawił się już na kartce, ani pomysłu podanego przez siebie wcześniej,
- ✓ jeśli nie ma się już własnego, nowego pomysłu – można rozwijać i modyfikować podane już na kartce pomysły sąsiadów,
- ✓ podawane pomysły mogą być abstrakcyjne i zwariowane – kreatywność bez ograniczeń!

- ✓ pomysły powinny być zapisywane wyraźnie (aby dało się je odczytać!) i w możliwie krótkiej formie.

W ten sposób w ciągu 30 minut powinniśmy na każdej kartce mieć około 18 pomysłów.

Zakończeniem formy powinno być odczytanie wszystkich pomysłów w grupach oraz wybór najlepszego (lub najlepszych) z nich.

- ✓ możliwość wypracowania wielu pomysłów w stosunkowo krótkim czasie (ważne jest tutaj zwrócenie uwagi uczestnikom na zasadę związaną z niepowielaniem pomysłów swoich i kolegów/koleżanek)
- ✓ pozwala osobom małomównym, nieśmiałym na wyrażenie swoich pomysłów

* ważne, by prowadzący kontrolował jak uczestnikom idzie tworzenie pomysłów i aktywizował każdą marudę, która narzeka „że nie ma już pomysłów”

Forma ta z powodzeniem sprawdza się w drużynie wędrowniczej w czasie wypracowywania pomysłów do planu pracy drużyny, obozu, działań podejmowanych w ramach zdobywania znaku służby.

DYSKUSJA OTWARTA

Najpowszechniejszy i najprostszy rodzaj dyskusji, który stosujemy, czasem nieświadomie, prowadząc różne spotkania, np. w czasie odprawy kadry. Dyskusja otwarta powinna mieć prowadzącego, który oprócz kontroli czasu, dopilnuje także kultury dyskusji.

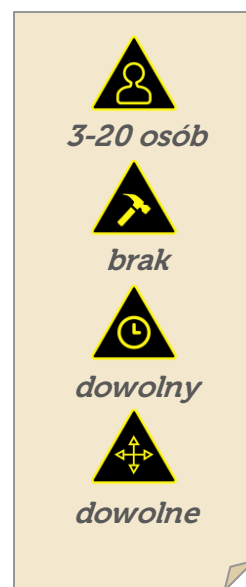
Przebieg:

Dyskusja otwarta polega na luźnym wyrażaniu opinii na zadany temat lub udzieleniu odpowiedzi na pytanie prowadzącego. Wypowiadają się osoby chętne, prowadzący nie narzuca kolejności wypowiedzi.

Oprócz zadania tematu lub pytania, rolą prowadzącego jest także dopilnowanie kultury dyskusji:

- ✓ nie odbieganie od zadanego tematu/pytania,
- ✓ wypowiada się tylko jedna osoba,
- ✓ nie przekrzykiwanie się nawzajem,
- ✓ kultura słowa, szacunek wobec odmiennego zdania innych uczestników dyskusji.

Dyskusja może toczyć się samoistnie bądź prowadzący może udzielać uczestnikom głosu, np. poprzez rzucenie piłeczki lub

innego poręcznego przedmiotu (tzw. „buława głosu”).

- ✓ im mniejsza grupa – tym większa szansa, że wszyscy wezmą udział w dyskusji.
- ✓ forma prosta w przeprowadzeniu, nie wymaga od prowadzącego większego przygotowania (poza świadomością celu dyskusji)

- ✗ im większa grupa – tym większe ryzyko, że dyskusja prowadzona będzie jedynie między osobami „wygadanyymi”, a osoby małomówne nie zabiorą głosu,
- ✗ potrzeba moderowania dyskusji – nakierowania, gdy wypowiedzi odbiegają od tematu oraz stymulowania do wypowiadania się, gdy „zapada niezręczna cisza”

Dyskusje otwarte można prowadzić także w małych (kilkuosobowych) grupach zajęciowych/zastępach jednocześnie. Funkcję prowadzącego dyskusję mogą wtedy przejąć zastępowi, lecz nie jest to konieczne.

DYSKUSJA 2X4X8

Nazywana inaczej „kulą śnieżną”. Gdy chcemy ulepić bałwana i toczymy kulę po śniegu, stopniowo nabiera ona większych rozmiarów. Podobnie ta dyskusja zaczyna się w małych grupkach i stopniowo rozszerza się na większe grupy. Forma jest łatwa do przeprowadzenia nawet w licznych grupach.

Przebieg:

1. Prowadzący zadaje temat do dyskusji lub pytanie.
2. Uczestnicy dobierają się w pary i problem jest omawiany w zespołach 2-osobowych.
3. Po znaku ze strony prowadzącego, zespoły 2-osobowe łączą się w zespoły 4-osobowe i ten sam temat jest omawiany w większej grupie.
4. Po kolejnym znaku prowadzącego, zespoły 4-osobowe łączą się w zespoły 8-osobowe (zastęp) i problem omawiany jest w tym gronie.
5. Kolejno następuje prezentacja wniosków przez 8-osobowe zastępy (np. w formie planszy) i ewentualna dyskusja na forum wszystkich uczestników.

*parzysta
liczba osób
(optymalnie
16)*

brak

10-30 min

dowolne

Ważne jest dostosowanie czasu dyskusji do jej szczebla oraz sposobu prezentacji wyników, np. jeśli zastępy przygotowują planszę podsumowującą swoje wnioski, potrzebny jest czas na jej przygotowanie oraz zaprezentowanie.

- ✓ pozwala na wypowiedzenie się przez każdego uczestnika zajęć (w czasie dyskusji w parach),
- ✓ forma nadaje się do przeprowadzenia nawet w większych grupach (powyżej 20 osób)

- ✗ prowadzący nie ma możliwości wyłapania wszystkich wypowiedzi, szczególnie odbywających się w parach, czwórkach (odbywają się one jednocześnie),
- ✗ jeśli temat jest mało kontrowersyjny lub pobudzający kreatywność, wnioski na kolejnych szczeblach dyskusji będą powielane

Warto, by już od początku dyskusji (w zespołach 2-osobowych) wnioski były zapisywane na kartkach, a w dalszym toku dyskusji jedynie uzupełniane.

DYSKUSJA „RUNDKA”

Nie jest to typowa forma dyskusyjna (wymiana zdań), jednak w wypowiedziach można nawiązywać do wypowiedzi innych osób (jeśli prowadzący nie określi inaczej), co daje namiastkę dyskusji. Forma „rundka” pozwala jednak na wyrażenie myśli, wymienienie pomysłów przez wszystkich uczestników.

dowolna

brak

*zależy od
liczby osób*

w kręgu

Przebieg:

„Rundka” może mieć formę:

- ✓ pytania, na które uczestnicy udzielają odpowiedzi,
- ✓ zdania do dokończenia,
- ✓ podania skojarzenia do hasła określonego przez prowadzącego.

Główną zasadą tej formy jest to, że wypowiedzieć muszą się wszyscy uczestnicy dyskusji, a głos udzielany jest wedle ustalonego porządku, np. poprzez rzucenie piłeczką, przekazania „buławy głosu” lub wedle kolejności usadzenia uczestników.

- ✓ „zmusza” do wypowiedzenia się nawet osoby biernie i wyciszone,
- ✓ proste zasady i jasna dyscyplina wypowiedzi

✗ słabiej nadaje się w bardzo licznych grupach, ze względu na czas potrzebny na wypowiedź każdego z uczestników (można wtedy narzucić limit wypowiedzi, np. odpowiedź jednozdaniowa, dokończenie zdania jednym słowem, czas wypalenia jednej zapałki)

Rundka sprawdza się jako forma rozpoczęcia lub zakończenia zbiórki (zajęć) lub sposób na przedstawienie się uczestników.

DYSKUSJA ZE STRESEM CZASOWYM

Jest to forma dyskusji otwartej, w której czas ciszy pomiędzy poszczególnymi wypowiedziami nie może być dłuższy niż około 15 sekund. Nadaje się do przeprowadzenia zarówno w grupach małych (ok. 6 osób) jak i większych. Stres czasowy wymusza na uczestnikach płynność dyskusji i eliminuje „niezręczną ciszę”.

Przebieg:

1. Po podaniu pytania lub tematu dyskusji, uczestnicy wypowiadają się pojedynczo, przy czym czas ciszy pomiędzy wypowiedziami nie może być dłuższy niż ok. 15 sekund (lub inny ustalony przez prowadzącego czas).
2. Jeżeli czas ciszy między wypowiedziami będzie dłuższy niż 15 sekund, osoba siedząca po prawej stronie osoby wypowiadającej się jako ostatnia musi się wypowiedzieć lub wykonać proste zadanie wyznaczone przez prowadzącego.

Dla urozmaicenia dyskusji w większych grupach można na środku postawić krzesło – tzw. „gorące krzesło”. Wypowiada się tylko osoba, która zasiada na tym krześle. „Gorące krzesło” nie może być puste dłużej niż 15 sekund.

Gdy temat zostanie wyczerpany, prowadzący kończy dyskusję lub podaje kolejny temat.

- ✓ zaletą tej dyskusji jest jej ciągłość: stres czasowy wymusza na uczestnikach dynamikę dyskusji i presję w jej podtrzymaniu

- ✗ wypowiedzi mogą padać bez namysłu, przez co mogą być rozbieżne z tematem, powtarzać się

Ważne jest pilnowanie czasu oraz kultury dyskusji przez prowadzącego (wypowiadanie się pojedynczo, nie powtarzanie się). Przydatne może być umieszczenie w widocznym miejscu zegara, by czas mógł być obserwowany przez wszystkich uczestników dyskusji.

DYSKUSJA „SŁONECZKO”

Jest to odmiana dyskusji mająca na celu zastanowienie się nad jakimś problemem (lub jego rozwiązaniami lub po prostu nad jakimś tematem nazwijmy to ogólnie „kwestią”). Formę można też użyć do podawania propozycji skojarzeń, pomysłów z jakimś hasłem, wymiany doświadczeń.

Przebieg:

Dyskusja polega na tym, że zostaje poddana pod rozagę pewna kwestia (np. w formie pytania), która zapisana zostaje wyraźnie na dużej kartce.

Kartkę kładzie się w środku okręgu tak, by każdy ją widział. Uczestnicy mają chwilę (zazwyczaj 5-10 minut) na zastanowienie się nad postawionym pytaniem, po czym udzielają odpowiedzi na karteczkach - najlepiej hasłowo, po jednym hasle na jedną karteczkę. To, ile kartek ma każdy uczestnik zależy od prowadzącego.

Propozycje:

- ✓ kartki mogą leżeć w środku okręgu i każdy może ich wziąć ile chce,
- ✓ każdy ma za zadanie wymyślić określoną liczbę odpowiedzi - zgadza się to z liczbą kartek, jakie otrzymuje (np. po 3 karteczki na osobę).

Po zakończeniu pisania każdy dokłada swoje kartki układając je wokół kartki z problemem. Powtarzające się odpowiedzi dokłada się do podobnych tak, by razem tworzyły jedną linię („promienie słońca” - stąd nazwa dyskusji).

dowolna

*karteczki,
długopisy*

do 10 min

*W centrum
kartka z
tematem*

- ✓ poznajemy opinię każdej osoby biorącej w udział w dyskusji,
- ✓ otrzymujemy wiele przemyślanych odpowiedzi,
- ✓ pozwala na wyłonienie odpowiedzi najczęściej powtarzających się wśród uczestników (statystyka)

* hasła powinny być formułowane przez uczestników w możliwie ogólny sposób, by ułatwić „sortowanie” karteczek w promienie

Pamiętaj o podsumowaniu tej formy! Nie wystarczy „posortowanie” karteczek w promienie, warto na koniec przypomnieć jakie „promienie” pojawiły się w dyskusji oraz, które z haseł padały najczęściej („promienie” najdłuższe).

DYSKUSJA „ZA I PRZECIW”

Dyskusja „za i przeciw” polega na podziale uczestników na dwie grupy, z których jedna reprezentuje stronę zgadzającą się z postawioną tezą, a druga – stronę sprzeciwiającą się tej tezie. Prowadzący może pozwolić także na istnienie trzeciej grupy – pośredniej, która ani sprzyja, ani sprzeciwia się tezie. Podział uczestników może nastąpić z inicjatywy prowadzącego, nad drodze losowania lub dobrowolnego wyboru uczestników.

Przebieg:

1. Prowadzący przedstawia treść tezy. Ważne, by dotyczyła tematu na tyle kontrowersyjnego, by znalazło się wiele argumentów zarówno dla strony sprzyjającej, jak i strony sprzeciwiającej się tezie.
2. Uczestnicy dyskusji dzielą się na grupy „zgadzam się” i „nie zgadzam się”. Można to zrobić na dwa sposoby:

- ✓ uczestnicy sami dokonują wyboru, do której grupy chcą należeć,
- ✓ uczestnicy zostają przydzieleni do grup odgórnie, np. w drodze losowania, odliczenia do dwóch.

3. Przedstawianie argumentów na zmianę przez każdą ze stron.
4. Podsumowanie dyskusji przez prowadzącego. Opcjonalnie, pod koniec dyskusji można zorganizować głosowanie lub jeśli uczestnikom zostało narzucone stanowisko wobec tezy, można pozwolić im na wyrażenie własnej opinii.

Inny wariant : dyskusja „za i przeciw” z zajmowaniem strony

Dyskusję można urozmaicić, wyznaczając w sali strefy, w których zasiadają uczestnicy zgadzający się z tezą, sprzeciwiający się oraz ci, którzy nie zajmują żadnej ze stron. Po przedstawieniu tezy, uczestnicy swobodnie zajmują miejsca w wyznaczonej stronie sali.

Prowadzący pyta, dlaczego uczestnicy zajęli takie miejsce sali i udziela im kolejno głosu. Między wypowiedziami, pod wpływem wygłoszonych argumentów, uczestnicy mogą się przemieszczać, zmieniając stronę.

Pod koniec dyskusji tego rodzaju, można sprawdzić jak dużo jest osób popierających tezę, w stosunku do sprzeciwiających się oraz jak zmieniły się proporcje między nimi.

- ✓ prezentacja argumentów zarówno na obronę jak i obalenie tezy,
- ✓ wariant z przemieszczaniem się po sali jest elementem ożywiającym dyskusję oraz pokazuje proporcje w ilości osób zajmujących dane stanowisko

- ✗ wariant z losowaniem narzuca uczestnikom opinię, niezależnie od ich przekonań, co może ich postawić w sytuacji mało komfortowej, aczkolwiek pozwoli im się wczuć w rolę osoby mającej odmienne zdanie od swojego,
- ✗ wariant z samodzielnym wybieraniem grupy może w konsekwencji doprowadzić, że jedna z grup zdobędzie znaczną większość, podczas gdy w drugiej pozostanie niewiele osób

Osoby bierne w dyskusjach mogą przemieszczać się tam, gdzie jest większość lub podążać za konkretną osobą (liderem, osobą o większym doświadczeniu). Ważna jest tu rola prowadzącego dyskusję, który może wskazywać także takie osoby do zabrania głosu i uzasadnienia swojego wyboru strony.

DYSKUSJA „BRONIE NIE SWOJEGO ZDANIA”

Ta forma pracy przypomina dyskusję „za i przeciw”. Następuje podział uczestników na dwie grupy, z których grupa sprzyjająca tezie przedstawia argumenty na jej obalenie i vice versa.

Przebieg:

1. Przedstawienie tezy przez prowadzącego.
2. Uczestnicy swobodnie dobierają się w grupy wedle swojej opinii.
3. Prowadzący przydziela grupom zadania:
  - ✓ grupa sprzyjająca tezie: przedstawia argumenty na obalenie tezy,
  - ✓ grupa przeciwna tezie: przedstawia argumenty na obronę tezy.Grupy mogą przedstawiać swoje argumenty na zmianę, bądź najpierw jedna z grup, a następnie druga.
4. Podsumowanie dyskusji przez prowadzącego. Wyrażenie przez uczestników opinii na temat bronięcia nie swojego zdania.

- ✓ forma dyskusji pozwala uczestnikom spojrzeć na tezę z innego punktu widzenia, uwrażliwia uczestników na uczucia i opinie innych

- ✗ może być problematyczna dla uczestników, którym trudno jest znaleźć argumenty niezgodne z własnym, prywatnym zdaniem lub sumieniem

> 5 osób

brak

*do 20 min
na temat*

*Podział na 2
strony*

DYSKUSJA W DWÓCH KRĘGACH

To forma dyskusji polegająca na podziale uczestników na dwie grupy: dyskutujących oraz obserwujących. Nadaje się do przeprowadzenia w większych grupach (20-30 osób).

Przebieg:

1. Należy podzielić uczestników na dwie grupy, najlepiej z inicjatywy prowadzącego, który celowo może przyporządkować osoby ciche do grupy dyskutantów, a osoby wygadane do grupy obserwatorów.
2. Osoby dyskutujące siadają w małym kręgu, blisko siebie. Za nimi, w dużym kręgu, siadają obserwatorzy. Podczas, gdy wewnętrzny krąg ma prawo głosu i dyskutuje na podany temat, zewnętrzny krąg słucha dyskusji, obserwuje i zapisuje wnioski.
3. Podsumowując ten rodzaj dyskusji, warto zapytać uczestników jak czuli się w przydzielonych im rolach.

- ✓ możliwość zaktywizowania osób cichych i niewiele wypowiadających się, przez przyporządkowanie do grupy dyskutantów,
- ✓ zwrócenie uwagi na sposób zachowania dyskutantów, ich kulturę wypowiedzi

- ✗ jeżeli prowadzący nie zna dobrze grupy, trudno mu celowo przyporządkować osoby do grup,
- ✗ dopilnowanie, by obserwatorzy byli skupieni na dyskusji toczonej we wewnętrznym kręgu i nie zaczęli prowadzić równoległe własnej dyskusji

> 15 osób

brak

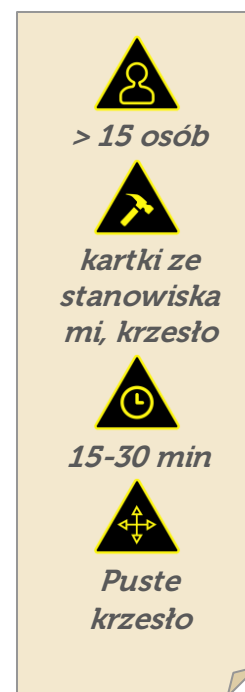
do 20 min

2 kręgi
krzesel
(mały w
dużym)

DYSKUSJA „PUSTE KRZESŁO”

Forma ta jest podobna do dyskusji „za i przeciw”. Poddajemy pod dyskusję pewną tezę. Uczestnicy mogą wybrać jedną z opinii, z których dwie zazwyczaj reprezentują skrajne podejścia („zgadzam się z tezą” lub „nie zgadzam się z tezą”), trzecia stanowi opinię pośrednią między skrajnościami („nie wiem”). Występuje też możliwość wyboru czwartej opcji („mam inne zdanie”). Najlepiej, by grupa uczestników liczyła co najmniej kilkanaście osób.

Przebieg:

Przed zajęciami:

1. Zastanów się nad problemem, który chcesz rozważyć, np. „Nasza drużyna wędrownicza dobrze radzi sobie z realizacją znaków służb”. Warto zapisać problem na dużej kartce, aby był widoczny dla wszystkich i przypominał o temacie wyjściowym dyskusji.
2. Wczuj się w uczestników i zastanów się, jakie mogą mieć zdania na ten temat. Napisz na kartkach (lub plakatach) przykładowe opinie, jakie mogą mieć uczestnicy dyskusji (np. „Tak, nie mamy problemów z realizacją znaków służb.”, „Nie, realizacja znaków służb kompletnie nam nie wychodzi.”, „Ani tak, ani nie – próbujemy, ale niezbyt nam to wychodzi”), warto też przygotować dodatkową kartkę dla osób, które mogą mieć inną opinię – „Mam inne zdanie na ten temat”.
3. Przygotuj taką ilość krzeseł, ile opinii wypisałeś na kartkach (lub plakatach) oraz jedno dodatkowe tzw. „puste krzesło”. Przyklej przygotowane kartki z opiniami na krzesła (plakaty zawieś w pobliżu krzeseł).

W czasie zajęć:

1. Przedstawiamy uczestnikom problem do rozważenia. Zapoznajemy uczestników z przygotowanymi opiniami rozwieszonymi na kartkach lub plakatach.
2. Prosimy uczestników o podejście do tego krzesła, które reprezentuje opinię, z którą się zgadzają („zgadzam się”, „nie zgadzam się”, „nie wiem”, „mam inne zdanie”). W ten sposób uczestnicy podzielą się na grupy reprezentujące różne opinie.
3. Uczestnicy pracują przez chwilę w grupach, przygotowując argumenty. Prosimy o wybranie z każdej z grup przedstawiciela, który będzie reprezentował grupę w dyskusji.
4. Przedstawiciele zajmują miejsca na odpowiednich krzesłach odpowiadających ich opiniom. Następuje dyskusja między reprezentantami grup. (Pamiętaj o dostawieniu „pustego krzesła”!)
5. Członkowie grup nie biorą udziału w dyskusji. Jednak jeśli ktoś spośród członków grup chce dodać coś ważnego do dyskusji, zajmuje na chwilę tzw. „puste krzesło”, włącza się do rozmowy i powraca zaraz do grupy.
6. Ruchem przy „pustym krześle” kieruje osoba prowadząca zajęcia.
7. Podsumowanie dyskusji.

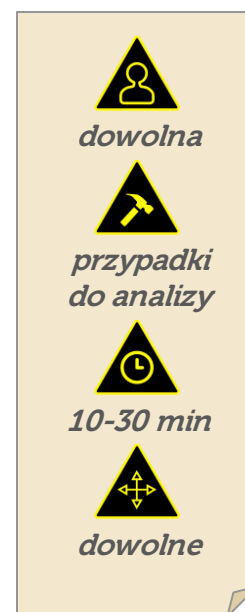

- ✓ forma ta pozwala na przeprowadzenie wyczerpującej dyskusji, nawet w dosyć licznych grupach,
- ✓ powierzenie dyskusji reprezentantom grup ułatwia organizację dyskusji

- ✗ powierzenie dyskusji reprezentantom grup stanowi ryzyko, że reprezentantami grup zostaną osoby, które są „wygadane” i osoby bardziej nieśmiałe nie przedstawią swojego zdania w dyskusji, ponieważ nie będą miały śmiałości, by zająć „puste krzesło”,
- ✗ forma wymagająca przygotowania i czasochłonna

STUDIUM PRZYPADKU

Studium przypadku jest formą dyskusyjną, której głównym założeniem jest rozważanie pewnego problemu na podstawie przykładu „z życia wziętego” i wypracowaniu dalszego ciągu historii, sformułowania lub rozwiązania zawartego w niej problemu. Nadaje się do przeprowadzenia zarówno w małych (5-6 osób), jak i większych grupach (przy podziale na zastępy).

Przebieg:

Grupa otrzymuje do analizy scenariusz pewnego zdarzenia. W zależności od intencji prowadzącego, uczestnicy mogą analizować przyczyny lub skutki postępowania bohaterów scenariusza albo zastanowić się nad dalszymi losami bohaterów przypadku. Czasami studium przypadku ma formę opisu pewnego problemu, a zadaniem uczestnika jest znalezienie dla niego rozwiązania.

Ważne, aby scenariusz zdarzenia był realistyczny i zawierał wszystkie niezbędne informacje. W celu przygotowania opisów zdarzeń, prowadzący często odwołują się do własnego doświadczenia lub doświadczeń osób znajomych. Jeśli korzystasz ze zdarzeń faktycznych, pamiętaj o zmianie imion bohaterów scenariusza.

W zależności od liczby uczestników, dyskusja może toczyć się całą grupą lub w zastępach które pod koniec przedstawiają wnioski z dyskusji i wypracowane rozwiązania. Każdy zastęp może otrzymać do analizy odmienny przypadek.

- ✓ aspekt praktyczny formy,
- ✓ kształtowanie umiejętności wszechstronnej analizy przypadku, szukania rozwiązań dla potencjalnych problemów

- ✗ odwoływanie się do własnych doświadczeń lub zdarzeń osób znanych rodzi niebezpieczeństwo, że przeprowadzając tą formę, dyskusja uczestników zboczy na rozważanie przypadku nie na podstawie przygotowanego opisu, ale na podstawie posiadanych informacji na temat realnego zdarzenia, które było inspiracją dla opisu

SYMULACJA

Symulacja polega na odtworzeniu pewnego scenariusza przez uczestników, zazwyczaj za pomocą form teatralnych: krótkiej scenki, pantomimy i innych.

Przebieg:

1. Uczestnicy otrzymują role do odegrania w symulacji w formie opisów postaci. Ważne jest zapisanie w opisie postaci jej charakteru, sposobu zachowania, cech charakterystycznych. Uczestnicy mają chwilę na zapoznanie się z rolą.
2. Następnie grupa może otrzymać kilka minut na ułożenie scenariusza scenki lub przedyskutowanie otrzymanego scenariusza. Symulacja może być też odgrywana „na żywioł”, bez uprzedniego zaplanowania scenki, bezpośrednio po zapoznaniu się z rolą.
3. Prowadzący może moderować symulację, pełniąc funkcję „narratora”, komentując zdarzenia.
4. Symulacja powinna zostać podsumowana krótkim komentarzem: co przedstawiała scenka, jakie są z niej wnioski? Warto też zapytać aktorów: jak czuli się w swojej roli?

dowolna

*przypadki
do analizy*

10-30 min

dowolne

Symulacja + studium przypadku?

Symulacja może zostać połączona z formą studium przypadku: każda osoba otrzymuje rolę do wcielenia się w symulacji, scenariusz symulacji jest realistyczny, przedstawia pewien problem. Uczestnicy mogą przeanalizować problem zawarty w symulacji w formie dyskusji po zakończonej symulacji, lub też sami zaprezentować rozwiązanie dla problemu („dalszy ciąg”), kontynuując symulację.

- ✓ symulacja rozwija wśród uczestników: kreatywność, zdolność improwizacji, talenty aktorskie,
- ✓ odpowiednio podsumowana symulacja może dostarczyć także wniosków z odniesieniem do praktyki i realnych problemów,
- ✓ jest formą, która może być powtarzana w różnych grupach z różnym skutkiem ze względu na różne możliwości odegrania tej samej roli

- ✗ zbyt małe zaangażowanie wędrowników w rolę (zwłaszcza niezgodną z ich naturalnym temperamentem) może sprawić, że przebieg scenki będzie różny od scenariusza zakładanego przez prowadzącego

SPOTKANIE Z EKSPERTEM

Forma ta polega na rozmowie (wywiadzie) uczestników z osobą, która jest specjalistą w danej dziedzinie. Służy przybliżeniu wiedzy z tej dziedziny. Czasami na potrzeby formy, „eksperta” może grać jakaś osoba, np. osoba z kadry.

Przebieg:

Chcąc zaprosić specjalistę z jakiejś dziedziny, musimy najpierw wiedzieć, co zainteresuje naszych uczestników lub też jaką dziedzinę chcielibyśmy im przybliżyć. Wędrownicy mają odmienne potrzeby, interesują się różnymi tematami.

Wiedząc, jaki temat chcemy rozwijać w drużynie, rozpoczynamy poszukiwania naszego eksperta - specjalisty w tej dziedzinie. Umawiamy się z nim na spotkanie i zaznaczamy, jakie są nasze oczekiwania względem niego. Opisujemy mu przebieg spotkania i jakie pytania mogą zadawać uczestnicy spotkania. Warto podać także przybliżoną liczbę uczestników spotkania i upewnić się, czy nie będzie to stanowiło problemu, zwłaszcza przy większych grupach.

Uczestnicy powinni przygotować się do spotkania z ekspertem i opracować pytania, które będą mogli zadać ekspertowi na spotkaniu.

dowolna

ekspert

30-60 min

dowolne

Przykład:

Drużyna wędrownicza interesuje się pożarnictwem. Chciałaby rozpocząć zdobywanie specjalności pożarniczej. Kadra drużyny zaprasza znajomego instruktora-strażaka, prosi go o zabranie na zbiórkę strażackiego stroju ochronnego. Strażak opowiada na zbiórce o swojej pracy, pokazuje uczestnikom swój strój ochronny i objaśnia funkcję poszczególnych elementów. Po pokazie, odpowiada na pytania uczestników.

Modyfikacją „spotkania z ekspertem” jest panel dyskusyjny.

Polega on na tym, że w pierwszej części spotkania eksperci (może ich być kilku) wypowiadają się na dany temat. W kolejnej części spotkania następuje dyskusja całego grona, zarówno ekspertów jak i słuchaczy.

- ✓ forma ta dobrze nadaje się do poszerzania wiedzy z zakresu specjalności oraz rozmowy na trudne tematy społeczne (ekspertem może być tutaj np. psycholog, socjolog), c
- ✓ często wykorzystuje się spotkanie z ekspertem jako jedno z zadań w toku zdobywania znaku służby

- * częstym problemem w tej formie jest dobór tematu do uczestników, a co za tym idzie – znalezienie odpowiedniego eksperta

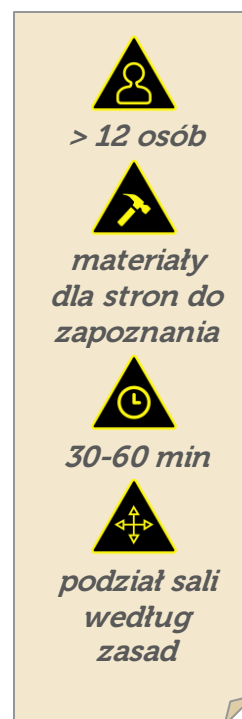
Szukając eksperta, zwróć uwagę na to, czy dobrze czuje się on w wystąpieniach publicznych (zwłaszcza jeśli grupa uczestników jest liczna). Czasami zdarza się, że osoba jest wybitnym specjalistą w swojej dziedzinie, jednak nie potrafi przekazać swojej wiedzy w sposób przystępny i interesujący dla młodych ludzi.

DEBATA OKSFORDZKA

To specjalny rodzaj dyskusji wywodzący się z Uniwersytetu Oxford. Jej charakterystyczną cechą jest zbiór stałych zasad (np. funkcje, podział sali, sposób przeprowadzenia) oraz wysoka kultura wypowiedzi – pokonanie przeciwnika może się odbyć jedynie na drodze wymiany argumentów, bez stosowania słów obraźliwych względem konkurenta.

Uczestnicy debaty dzielą się na dwie strony – stronę Propozycji (czyli broniących tezy) oraz Opozycji (czyli obalających tezę). Nad całością debaty czuwa Marszałek, z pomocą Sekretarza.

W debacie może wziąć wiele osób, mimo że ilość głównych mówców nie przekracza 12 osób – dzieje się tak dzięki możliwości zabrania głosu przez publiczność po wymianie argumentów między stronami.

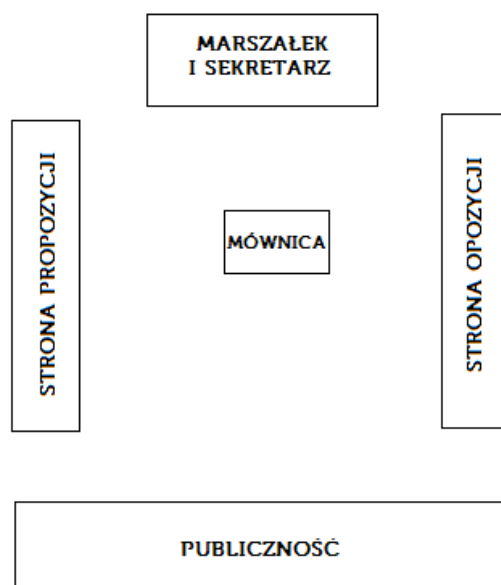

Przebieg:

1. Podział sali:

Jedną z charakterystycznych cech debaty oksfordzkiej jest sposób podzielenia sali. Ławy, przy których zasiadają dyskutanci ustawione są naprzeciwko siebie w ten sposób, że mówcy widzą siebie wzajemnie. Prostopadle do ław stron – na podwyższeniu zasiada Marszałek debaty oraz Sekretarz.

Zwyczaj nakazuje, by ława Propozycji znajdowała się po prawej stronie Marszałka.

2. Role i strony:

Liczba mówców w każdej ze stron nie powinna przekraczać 6-ciu osób. Każda ze stron powinna wybrać swojego przewodniczącego (jest to osoba, która zabierze głos jako pierwsza ze strony, którą reprezentuje) oraz ustalić kolejność wystąpień.

Strona Propozycji – ich rolą jest zaprezentowanie tezy oraz przedstawienie argumentów na jej poparcie.

Strona Opozycji – ich rolą jest przedstawienie argumentów na obalenie tezy.

Marszałek – przewodniczący debaty. Powinna być to osoba wzbudzająca szacunek i potrafiąca zapanować nad debatą. Jako gospodarz debaty, Marszałek rozpoczyna spotkanie, na wstępie przypomina zasady debaty, udziela głosu mówcom, zarządza głosowanie oraz kończy spotkanie.

Sekretarz – pomocnik Marszałka. Jego rolą jest kontrola czasu przeznaczanego na wypowiedź poszczególnych mówców i informowanie ich o upływającym czasie.

3. Przebieg:

Debata skupiona jest wokół hasła-tezy. Ważne, żeby teza była na tyle kontrowersyjna, by obie strony dyskusji mogły znaleźć wystarczające argumenty.

Po rozpoczęciu debaty przez Marszałka i przedstawieniu treści tezy, mówcy przystępują do dyskusji. Przed rozpoczęciem debaty należy ustalić czas przypadający na każdego z mówców (zazwyczaj jest to 2-5 minut).

Jako pierwszy przemawia przewodniczący strony Propozycji, zwyczajowo przedstawia on mówców swojej strony. Następnie przemawia przewodniczący strony Opozycji.

Mówcy występują naprzemiennie, aż do wyczerpania się argumentów lub upływu wyznaczonego czasu dla każdego z mówców. Głosu stronom udziela Marszałek, a Sekretarz informuje o upływającym czasie.

4. Podsumowanie:

Jeżeli debata przebiega z udziałem obserwatorów, nie uczestniczących bezpośrednio w dyskusji, mówcom-ochotnikom może zostać teraz udzielony głos. Marszałek udziela głosu ochotnikom. Przed przedstawieniem swojego argumentu, mówca powinien się przedstawić.

Po głosach ze strony publiczności, zabierają głos przewodniczący stron, podsumowując w swojej mowie końcowej argumenty przedstawione przez swoją stronę. Zwyczajowo, debatę kończy mowa strony Opozycji.

Po debacie przychodzi czas na głosowanie za tezą lub przeciw tezie na podstawie przedstawionych argumentów, ich jakości oraz trafności..

Ważne!

Głównym założeniem debaty oksfordzkiej jest „pojedynek merytoryczny”, polegający na kulturalnej wymianie argumentów między stronami. Należy zwrócić uwagę uczestnikom debaty na fakt, że niedozwolone jest słownictwo obraźliwe, krytykujące w jakikolwiek sposób osobę mówcy (a nie argument). W razie złamania kultury dyskusji, powinien interweniować Marszałek.

- ✓ to forma, która rozwija kulturę dyskusji oraz zdolności oratorskie wędrowników.,
- ✓ ograniczony czas na wypowiedź zmusza mówców do konstruowania zwięzłych, treściwych wypowiedzi,
- ✓ forma ta przygotowuje wędrowników do wystąpień publicznych, a bardziej nieśmiałym pomaga „przełamać lody”

- ✗ długi czas przygotowania – podział mówców na strony, a także mówcy potrzebują czasu na przygotowanie argumentów,
- ✗ skomplikowane reguły – przed przystąpieniem do debaty, wszyscy uczestnicy muszą dokładnie zapoznać się z jej regułami,
- ✗ problemem może też być dobór osoby Marszałka, która powinna być dobrym moderatorem dyskusji, najlepiej doświadczonym w prowadzeniu debat

SĄD NAD POGLĄDEM

To rodzaj rozbudowanej dyskusji nad kontrowersyjnym poglądem lub też zdarzeniem. Dyskusja oparta jest na rozprawie sądowej - występuje strona Oskarżyciela (Prokuratora) oraz obrońcy (Adwokata). Mogą występować w dyskusji także postaci Ekspertów lub Świadków. Podsumowanie i wydanie „wyroku” należy zazwyczaj do osoby obdarzonej autorytetem (drużynowego, namiestnika, doświadczonego instruktora), która pełni funkcję Sędziego.

Przebieg:

1. Dobór tematu.

Jak w większości dyskusji, w których występują dwie strony (popierająca i sprzeciwiająca się) najważniejszy jest dobór tematu.

Temat powinien być kontrowersyjny, wyrażony w formie ogólnego poglądu (np. Prawo Harcerskie jest przestarzałe, nie pasuje do obecnych czasów) lub też odnoszący się do jakiegoś zdarzenia. Temat powinien być realny, bliski wędrownikom.

2. Przydział ról

Dopasowanie ról do osób może odbyć się na drodze losowania lub dobrania odpowiednio do Adwokata) zostaną obsadzone przez osoby nieśmiałe i mające problemy z przemawianiem publicznie. osoby. Losowanie stwarza niebezpieczeństwo, że najważniejsze role (Prokuratora i Adwokata).

> 10 osób

*materiały
dla stron do
zapoznania*

30-60 min

*podział sali
na wzór sali
sądowej*

Warto także urozmaicić role poprzez postaci Świadków czy Ekspertów. Role mogą być także wspólne dla 2-3 osób, zwłaszcza role Prokuratora, Adwokata czy Sędziego.

Role:

- ✓ Prokurator (oskarżyciel),
- ✓ Adwokat (obrońca),
- ✓ Sędzia – 2-3 osoby mogą pełnić rolę ławy przysięgłych pod przewodnictwem Sędziego,
- ✓ Świadek - jeśli decydujemy się na wprowadzenie tej roli, warto by strona Prokuratora jak i Adwokata miała tę samą liczbę Świadków,
- ✓ Ekspert (biegły).

3. Przygotowanie do rozprawy.

Oprócz opisu roli, uczestnicy powinni otrzymać materiały związane ze sprawą (identyczne dla strony Prokuratora jak i Adwokata). Uczestnicy mają czas na zapoznanie się z „materiałem dowodowym”, zawierającym opis problemu oraz ewentualne dodatkowe materiały. Pamiętaj, by scenariusz zdarzenia i materiały były spójne i rzetelne.

Strony przygotowują argumenty do dyskusji. Mogą też urozmaicić scenariusz poprzez powoływanie Świadków lub Ekspertów. Czas przygotowania do rozprawy nie powinien być zbyt długi, ponieważ rozpręga to pracę zespołu.

Zanim rozpoczniecie sąd, ustalcie jego przebieg: kto kieruje rozprawą, kto udziela głosu (Sędzia lub inna osoba?), czy odbywają się przerwy?

4. Przeprowadzenie.

Sąd nad poglądem powinien być rozpoczęty przedstawieniem problemu (zazwyczaj przez Sędziego). Następnie głos zostaje udzielony stronom. Zwyczajowo rozpoczyna dyskusję strona Prokuratora. Strony naprzemiennie zabierają głos w dyskusji, mogą powoływać Świadków i Ekspertów, którym są zadawane pytania.

Po wyczerpaniu argumentów, strony przygotowują swe mowy – oskarżycielską lub obrończą, które stanowią podsumowanie przedstawionych przez stronę argumentów.

Warto zrobić wtedy krótką przerwę, która pozwoli stronom dopracować mowy, a pozostałym uczestnikom odpocząć (dyskusje lubią się przeciągać, jeśli widzisz, że energia uczestników spada, zrób krótką przerwę).

5. Podsumowanie i werdykt.

Po zaprezentowaniu mów, następuje podsumowanie sądu przez Sędziego. Jego rola nie jest łatwa, gdyż Sędzia powinien zachować obiektywność i nie dać się ponieść własnym, osobistym odczuciom. W podsumowaniu powinien odnieść się do argumentów obu stron i wydać werdykt.

Jeśli Sędzia ma do pomocy ławę przysięgłych, warto by werdykt był podejmowany wspólnie.

6. Ewaluacja.

Podsumuj formę z uczestnikami. Zapytaj o to, jak się czuli w swoich rolach. Czy zgadzają się z werdyktem? Jak oceniają przebieg sądu? Co należy zmienić na przyszłość? Zbierzcie wnioski i zapiszcie je.

- ✓ dzięki sądowi, wędrownicy rozwijają kulturę, a także doskonałą umiejętność spojrzenia na problem niekoniecznie ze strony, z którą się zgadzają.

- ✗ forma ta wymaga rzetelnego przygotowania, jego brak może skutkować chaotyczną dyskusją z nieprzemyślanymi argumentami lub nawet ich brakiem

Sąd nad poglądem jest formą rozbudowaną i bogatą. Odpowiednie przygotowanie sądu i jego przeprowadzenie jest olbrzymią satysfakcją dla uczestników. Warto zadbać o szczegóły – dopracowanie materiałów dowodowych, przebrania, wystrój pomieszczenia, by forma zapadła w pamięć uczestnikom.

KUŹNICA

Kuźnica to jedna z form pracy często błędnie kwalifikowanej do formy dyskusyjnej, ponieważ z dyskusją nie ma wiele wspólnego. Celem kuźnicy jest „wykucie” w jej uczestnikach własnego poglądu na konkretny temat (na co wskazuje nazwa formy pracy).

Przebieg:

Temat kuźnicy musi być wcześniej dokładnie przemyślany, zaś prowadzący powinien być osobą, która nie ma problemu z utrzymaniem dyscypliny w czasie formy.

By kuźnica była prawidłowo przeprowadzona uczestnicy muszą kierować się kilkoma bardzo ważnymi zasadami:

- ✓ każdy ma prawo do wypowiedzenia własnego zdania,
- ✓ 7kolejne wypowiedzi nie mogą być komentarzem czy osądem poprzedniej opinii, a co za tym idzie nie tworzy się dyskusja, nie ma dialogu,
- ✓ używajcie sformułowań dotyczących was samych: "moim zdaniem...", "nasunęła mi się taka refleksja...", itp.,
- ✓ wszystko, co zostaje powiedziane pozostaje w kręgu uczestników.

Miejsce, gdzie przeprowadza się kuźnicę powinno sprzyjać refleksji i skupieniu. Uczestnicy siedzą w kręgu, tak by każdy dobrze się widział i przede wszystkim słyszał.

dowolna

dowolne

30-60 min

sprzyjające refleksji

Wskazówka:

Ogień i półmrok sprzyjają refleksji, więc jeśli macie możliwość - zróbcie to przy niewielkim ognisku (by nie zasłaniało poszczególnych osób) lub zapewnijcie każdemu świeczkę.

Kuźnicę można rozpocząć cytatem, historią, gawędą - wprowadzeniem do ogólnego tematu rozmowy. Po niej prowadzący może zadawać pytania pomocnicze, na które uczestnicy odpowiadają. Nie ma buławy głosu, nie ma przymusu wypowiadania się, każdy wypowiada się kiedy chce, oczywiście, nie wchodząc sobie w słowo.

Zależnie od czasu i obszerności danej tematyki kuźnica może składać się z kilku podtematów, natomiast całość musi mieć jeden motyw przewodni. Zmianę tematu sygnalizuje ważny element kuźnicy jakim jest dzwonek (może to być również inny dźwięk). Dzwonek może również sygnalizować złamanie którejś z reguł kuźnicy - wtedy osoba wypowiadająca się musi zmienić swój ton wypowiedzi lub z niej zrezygnować.

Wskazówka:

Trzy dzwonki mogą wskazywać zmianę tematu, a jeden dłuższy dzwonek złamanie którejś z reguł. Dzwonek można zastąpić innym, równie wyraźnym, sygnałem.

Prowadzący kończy kuźnicę przygotowanym wcześniej cytatem lub piosenką nawiązującą do tematu kuźnicy (jednak nie nawiązującej konkretnie do wypowiedzi uczestników!).

- ✓ odpowiedni nastrój, atmosfera zaufania zbudowana w grupie oraz odpowiednia organizacja formy przez prowadzącego pozwala na wyrażenie opinii przez wszystkich uczestników, także przez osoby zazwyczaj ciche i bieme

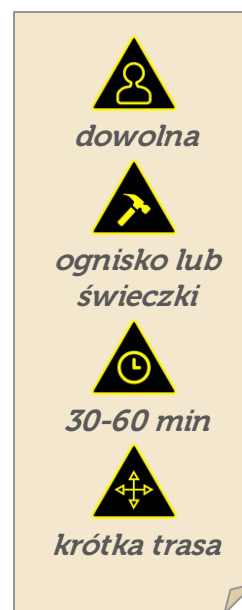
- * uczestnicy muszą zastosować się do sztywnych reguł kuźnicy i nie nawiązywać do wypowiedzi poprzedników, by nie prowokować dyskusji

Temat sprzyjający refleksji, dobrze przygotowana oprawa (nastrojowe miejsce, piosenki, cytaty) zwiększają „przeżyciowość” tej formy. W czasie tej formy nie tworzy się dyskusja, nie wyłania się najślusznieszych opinii – kuźnica stanowi okazję do wyrażenia własnego zdania, do „wykucia” własnego poglądu.

OGNIOBRANIE

Ogniobranie jest formą nastawioną na przeżycie duchowe, refleksję. Motywem przewijającym się w tej formie jest obecność ognia w postaci pochodni, świeczek czy ognisk. Zazwyczaj ogniobranie połączone jest z krótką wędrówką, spacerem między punktami, na których wygłaszane są gawędy lub przedstawiane tematy do refleksji.

Przebieg:

Trudno przedstawić szablon ogniobrania, ponieważ byłoby tyle konspektów, ilu jest organizatorów takich form.

Niezależnie od środowisk, forma ta zawiera jednak pewne wspólne cechy:

- ✓ element wędrówki, krótki spacer między punktami, na których wygłaszane są gawędy, zadawane pytania lub przedstawiane tematy do przemyślenia (punkty mogą mieć formę bezosobową, jako porozwieszane karteczki lub hasła),
- ✓ obecność ognia: ogniska, pochodnie, świeczki, znicze, lampiony (czasami ogień jest „wprowadzany” w efektowny sposób: rozpalanie ogniska od pochodni albo ogień jest przekazywany wśród uczestników poprzez kolejne odpalanie świeczek od sąsiadów),
- ✓ nastrój i tematyka sprzyjająca refleksji.

W czasie wędrówki między punktami obowiązuje zwykle zasada zachowania ciszy, by nie zburzyć refleksyjnego nastroju. Jeśli wędrówka odbywa się na niewielkiej

przestrzeni, w tle może być puszczonej nastrojowa muzyka (najlepiej sama melodia, bez słów) lub ktoś może grać na gitarze.

Często ogniobranie podsumowywane jest w formie krótkiego ogniska/kominka, na którym także śpiewane są piosenki utrzymane w tematyce i nastroju ogniobrania. Czasami ogniobranie może mieć formę mało rozbudowaną i stanowić jedynie krótki wstęp do ogniska/kominka.

Popularne tematy ogniobrania:

- ✓ Prawo i Przysięga Harcerskie,
- ✓ Kodeks Wędrowniczy,
- ✓ Zobowiązanie Instruktorskie i Kodeks Instruktorski,
- ✓ rozwój osobisty wędrownika/instruktora,
- ✓ postać patrona drużyny/hufca,
- ✓ wydarzenia historyczne, rocznice (np. rocznica Powstania Warszawskiego, święto Niepodległości),
- ✓ tematy filozoficzne, psychologiczne,
- ✓ moralność człowieka,
- ✓ tematy zaczerpnięte z książek, filmów.

- ✓ właściwa oprawa, temat oraz odpowiedni sposób przeprowadzenia sprawią, że ogniobranie z pewnością zapadnie w pamięci uczestnikom

- ✗ forma ta może nie spełnić swoich założeń wśród grup, które mają problemy z zachowaniem powagi czy dojrzałym podejściem do tematu

ZADANIE TEAM-BUILDINGOWE

Zadanie team-buildingowe, jak sama nazwa wskazuje, jest zadaniem nastawionym na „budowanie grupy”. Jest świetnym narzędziem do wykorzystania w grupach, które są słabo zintegrowane, lub które są nam (prowadzącym) mało znane, np. na kursach, warsztatach. Dokładna obserwacja zachowania członków grupy pozwala ocenić role, jakie przyjmują oni w grupie. Wspólne wykonywanie zadania jest czynnikiem integrującym grupę, dlatego „team-building” jest popularny na wyjazdach integracyjnych w firmach.

dowolna

zależy od zadania

zależy od zadania

przestrzeń

Przebieg:

Głównym zadaniem prowadzącego jest dobranie odpowiednich ćwiczeń dla grupy w zależności od jej potrzeb i możliwości. Ważne, by ćwiczenie angażowało możliwie największą liczbę osób w grupie oraz pozwalało na zaobserwowanie wyłaniającej się sylwetki lidera, określenie ról poszczególnych członków grupy.

Zadania team-buildingowe mogą być różnorodnego rodzaju, ogranicza nas jedynie wyobraźnia. Oczywiście, przeważają zadania związane z konstruowaniem i budowaniem czegoś, ale nie brak też zadań sprawnościowych. Oto kilka przykładów zadań:

- ✓ przetransportowanie całej grupy z jednej strony „ściany” (zbudowanej z liny na kształt sieci) na

drugą stronę, każde „oko” sieci może być wykorzystane tylko raz,

- ✓ zbudowanie jak najwyższej budowli jedynie za pomocą słomek do napojów i szpilek,
- ✓ jak najszybsze przejście określonego dystansu w zespołach 3 osobowych z przywiązanymi do stóp deskami na kształt nart,
- ✓ zbudowanie „rurociągu” z elementów rurek PCV (wszystkie elementy muszą zostać wykorzystane) i przelanie przez rurociąg wody tak, by napętnić pojemnik,
- ✓ zawiązanie supeła na długiej linie, przy czym wszystkie osoby trzymają w dłoniach linę i nie mogą puścić liny w czasie wykonywania manewrów,
- ✓ zbudowanie kładki przez strumień.

Inny wariant: Gra kierownicza

Gra kierownicza jest wariantem zadania team-buildingowego nastawionym w większym stopniu na ocenę relacji panujących w grupie oraz ról przyjmowanych przez członków grupy, niż na integrację. Grupa otrzymuje do wykonania określone zadanie – nie musi być ono wyjątkowo ruchowe, np. zbudowanie jak najwyższej wieży z klocków lub zaplanowanie pewnego przedsięwzięcia.

Działanie uczestników grupy jest nagrywane i/lub obserwowane przez osobę nie biorącą udziału w zadaniu (zazwyczaj jest to prowadzący), która ocenia role przyjmowane przez uczestników.

Po wykonaniu zadania, uczestnicy dokonują podsumowania swoich działań i dokonywana jest ocena relacji, jakie panowały w grupie w czasie wykonywania zadania z pomocą nagrania lub wniosków obserwatora.

- ✓ oprócz aspektu integracyjnego, wyjątkową zaletą dla prowadzącego zadanie jest możliwość zaobserwowania naturalnych, nieformalnych ról, jakie przyjmują członkowie grupy, zwłaszcza jeśli nie są świadomi obserwacji przez prowadzącego,
- ✓ wyłonienie z grupy osób o zdolnościach przywódczych, a także wyłapanie negatywnych nawyków w relacjach międzyludzkich

- ✗ czasami problemem w przeprowadzeniu tej formy może być zbyt zintegrowana grupa, w której podział ról jest sztywny i zhierarchizowany,
- ✗ brak wystarczających materiałów do przygotowania atrakcyjnego zadania

GRA DYSKUSYJNA

Jest to rodzaj gry, która opiera się na dyskusji między uczestnikami i wypracowaniu pewnych rozwiązań. Uczestnicy mogą mieć też przypisane role w ramach gry.

Przebieg:

W zależności od zasad i scenariusza, przebieg gry może się różnić.

Przykładowe scenariusze gier dyskusyjnych polegających na opracowaniu listy pod względem priorytetu i przedyskutowania wyboru z innymi uczestnikami:

- a) Grupa leciała samolotem, rozbiła się na pustyni/łodowcu lub płynęła statkiem i rozbiła się na wyspie. Dysponują listą materiałów, które mogą odzyskać z wraku. Ich zadaniem jest uszeregować materiały w kolejności ważności, najpierw indywidualnie, następnie w małych grupach oraz przedyskutować listę na forum całej grupy.
- b) Nastąpiła katastrofa statku/ samolotu na bezludnej wyspie. Grupa dysponuje listą pasażerów z ich krótką charakterystyką (wiek, zawód, stan zdrowia). Tylko część pasażerów mogą uratować z wraku. Ich zadaniem jest uporządkować listę pasażerów pod względem przydatności osoby. Przebieg dyskusji jak wyżej.
- c) Nastąpiła katastrofa nuklearna. Schron przeciwiatomowy w okolicy pomieści określoną liczbę osób. O miejsce w nim ubiega się więcej osób niż jest miejsc. Grupa pełni funkcję zarządców schronu, którzy dysponują listą osób wraz z charakterystyką i muszą podjąć decyzję, które osoby przyjmą do schronu. Mechanizm dyskusji jak wyżej.

Uczestnicy mogą też wcielać się w określone role.

Ważną rolę w tego rodzaju grach jest postać prowadzącego – moderatora, który koordynuje dyskusję, pilnuje czasu i w zależności od przebiegu dyskusji, udziela odpowiedzi.

Popularną formą gry dyskusyjnej z rolami jest tzw. mafia:

Grupa jest miastem, w którym oprócz mieszkańców, żyje też mafia. Każdy z uczestników otrzymuje rolę, która nie jest znana pozostałym uczestnikom. Zadaniem mafii jest wyeliminowanie wszystkich mieszkańców, zaś zadaniem mieszkańców jest wyeliminowanie mafii. Oprócz mafii i mieszkańców, mogą też istnieć inne role np. detektywa, obrońcy.

Grę prowadzi moderator, który zarządza porami doby (dzień – miasto dyskutuje, podejmuje decyzje o usunięciu któregoś z graczy; noc – miasto śpi, mafia wyznacza osoby do „zabicia”) oraz kieruje dyskusją i udziela informacji np. „gracz, którego wyeliminowaliście, nie był mafią”.

Gry detektywistyczne

Popularnym wariantem gier dyskusyjnych są gry detektywistyczne.

- a) Uczestnicy otrzymują „materiały dowodowe” („raporty policyjne”, przesłuchania świadków, orzeczenia ekspertów). Można także wprowadzić postaci „świadków” lub „podejrzanych”, którym uczestnicy mogą zadawać pytania. Celem uczestników jest odkrycie, kto jest winnym zbrodni, jaki miał motyw i jak wyglądał prawdziwy przebieg zdarzenia. Klimatu grze nadają przebrania świadków oraz dopracowanie graficzne „materiałów dowodowych”.
  - b) Scenariusz pewnego zdarzenia (najczęściej kryminalnego) opisany jest w formie pojedynczych zdań (klimatu nadaje zapisanie ich w takim stylu by sprawiały wrażenie wyjętych z raportu policyjnego). Każdy z uczestników otrzymuje jedynie część zdań, nie może ich pokazywać innym uczestnikom. Zadaniem grupy jest wspólne ustalenie przebiegu zdarzeń oraz odkrycie winnego zbrodni i motywu.
-

Gra negocjacyjna

To rodzaj gry, w której występuje element negocjacji np. między uczestnikami, a punktowymi lub między grupami uczestników o określonych rolach.

Przedmiotem negocjacji może być udzielanie informacji lub uzyskanie pewnych przedmiotów (których zdobycie może być celem gry).

- ✓ gry dyskusyjne rozwijają w uczestnikach kulturę dyskusji, logicznego myślenia i bronięcia własnej opinii

- ✗ zasady gry dyskusyjnej (zwłaszcza detektywistycznej lub negocjacyjnej) muszą być czytelne dla wszystkich uczestników, a przygotowane materiały do gry spójne i przejrzyste

WĘDRÓWKA FIZYCZNA

Nietrudno zgadnąć jaką formą jest wędrowka fizyczna, gdyż odpowiedź zawarta jest już w jej nazwie. Forma jest o tyle ciekawa, że to drużyna (czasami „przemytnik” drużynowy) może obrać różne cele w trakcie jej realizacji. Celem może być zarówno rozwój siły fizycznej i pokonywanie swoich słabości i doskonalenie się, zgranie ekipy i pomoc w pojawieniu się więzi emocjonalnych, czy poznanie nowego miejsca lub odwiedzenie poznanego już wcześniej – aczkolwiek dla nas ważnego.

Ograniczenia w liczbie uczestników wiążą się z celem. Nie bierzemy przecież całej drużyny, kiedy podsumowujemy z probantem jego próbę wędrowniczą lub próbę na stopień w trakcie wędrowki. ☺

Przebieg:

Przy wędrowce ważnym etapem jest zaplanowanie jej. Nawet jeśli pomysł zrodzi się spontanicznie – „Tak! Jutro idziemy w góry!”, zaplanujmy to – pod względem trasy, potrzebnego ekwipunku, jedzenia itd. Dlaczego?

Po pierwsze: drużynowy – odpowiadający za zespół ma wówczas większą kontrolę nad przebiegiem i może szybciej zareagować w razie jakiegoś problemu.

Po drugie: planowanie pomaga osiągnąć cel. Pamiętajmy, że jeśli wybieramy się w tereny wymagające, np. góry – warto przedyskutować z potencjalnymi

uczestnikami wędrowki temat: co ze sobą zabrać – nawet jeśli mielibyśmy to robić setny raz, zazwyczaj trafia się ktoś, komu warto przypomnieć.

Formy pracy, w których występuje element wędrowki:

- rajd,
- rajd ekstremalny,
- rajd rowerowy,
- obóz wędrowny,
- rejs,
- spływ kajakowy,
- wspinaczka górską.

Wędrowka nie musi być sprowadzona do aspektu fizycznego – w trakcie wędrowki mogą odbywać się zaplanowane przez prowadzącego dyskusje (prowadzone w małych grupach – w zastępach lub parach), gry fabularne lub ćwiczenia terenowe, np. doskonalące orientację w terenie, spostrzegawczość.

Wędrowka to także okazja do poznawania nowych miejsc (np. zabytki, punkty widokowe) oraz nowych ludzi. Wędrowka stwarza okazje do pełnienia służby we wszelkich miejscach, w których znajdują się wędrownicy.

- ✓ rozwój fizyczny uczestników wędrowki,
- ✓ kontakt z naturą,
- ✓ integracja drużyny

- ✗ forma wymaga przygotowania,
- ✗ zbyt ambitna trasa wędrowki może zniechęcić słabszych kondycyjnie wędrowników do jej podejmowania

Zmęczenie, które pojawia się po wędrowce jest czymś (dla mnie) niezwykłym. Kiedy przychodzi wycieńczenie, drużyna się otwiera i zaczyna bardziej o siebie dbać. Wyostrza się empatia, a na słabości innych patrzymy z innej perspektywy. Wiele osób „po wszystkim” mówi, że to było sporo ponad jego siły, ale współdziałanie w drużynie sprawiło, że dał radę. Ludzie często wracają z wędrowki fizycznej zmotywowani do innych działań. Wiele ważnych decyzji, planów, porozumień zadzieje się właśnie przy okazji tej formy. Nic, tylko korzystać! ;)

BANK POMYSŁÓW

Chcesz przeprowadzić którąś z dyskusyjnych form pracy przedstawionych w tym materiale, ale brakuje Ci tematu? Wystarczy zajrzeć tutaj!

Dotyczące ZHP jako organizacji:

Czy powinniśmy wyeliminować religię z ZHP?
 Czy pion harcerzy starszych powinien być zlikwidowany?
 Czy harcerstwo powinno być związane z kościołem czy nie?
 Czy głównym celem drużyny wędrowniczej jest obsadzenie funkcji szczepu i hufca?
 Czy osoba odchodząca z ZHP jest naszym sukcesem czy porażką?
 Czy techniki harcerskie są przystosowane do naszych czasów?
 Czy w harcerstwie jest miejsce dla homoseksualistów?
 Czy w ZHP powinny istnieć drużyny wielopoziomowe?
 Demokracja – czy to dobry ustrój zarówno dla państwa jak i drużyny?
 Twarde prawo, ale prawo – czy za złamanie Prawa Harcerskiego powinny grozić kary wydalenia z ZHP?
 Czy sprawności są atrakcyjnym instrumentem metodycznym dla wędrowników?
 Czy harcerstwo to przeżytek?

Dotyczące kadry ZHP:

Czy drużynowy(lub kadra) powinien otrzymywać pensję za pracę?
 „Nagle przestało się mówić o tak dawniej żywych problemach jak abstynencja, uczciwość czy prawdomówność skupiając się na intymnym życiu instruktorów” – prawda czy fałsz?
 Czy idąc na studia drużynowy powinien przekazać drużynę?
 Czy instruktor, który złożył Zobowiązanie, może odejść z ZHP bez wychowania swojego następcy?
 Czy osoba, która wyszła z więzienia może zostać drużynowym?
 Drużynowy, który zawala obowiązki w domu i szkole nie jest dobrym drużynowym.
 Czy kadra drużyny (np. drużynowy i przyboczna) mogą być parą?
 „Nie opuszczę samowolnie” – kiedy mamy do czynienia z samowolnością, a kiedy instruktora usprawiedliwia sytuacja życiowa?

Dotyczące Prawa Harcerskiego i postawy wędrownika:

Prawo Harcerskie jest zbędne – wszystko zawiera Przyrzeczenie Harcerskie.
 Czy ateista może być harcerzem?
 Czy emigracja za granicę jest postawą godną patrioty?
 Spóźnianie się i bycie nieterminowym jest rzeczą ludzką.

Na słowie harcerze polegaj jak na Zawiszy – czy istnieją sytuacje, gdy należy skłamać lub zataić prawdę?
Czy ściąganie na sprawdzianach jest godne harcerza?
Harcerz jest zawsze pożyteczny, jak to rozumieć, czy jest to takie łatwe do realizacji?
Harcerska służba – czy harcerze są wykorzystywani jako darmowa siła robocza?
Czy emocje są usprawiedliwieniem dla nieuprzejmego odnoszenia się do siebie?
Czy plotkowanie można uznać za przemoc?
Czy istnieją granice tolerancji?
Czy w świecie feminizmu nie ma miejsca dla dżentelmenów?
Czy we współczesnych czasach jest możliwe życie całkowicie w zgodzie z naturą?
Sortowanie śmieci i zakręcanie wody nie ma sensu, bo robi to zbyt mało osób, by miało to efekt.
Czy powinno się być ślepo posłusznym wszystkim rozkazom?
Czy rodzice powinni ingerować w życie swoich dorosłych dzieci?
8 Prawo Harcerskie – jak podchodzić do tego Prawa Harcerskiego?
Czy optymizm idzie w parze z rozsądkiem?
Harcerz nie zawsze jest pogodny.
„Daj pan dwa złote” – poglądy wędrowników na dawanie jałmużny.
Czy podróżowanie autostopem to wykorzystywanie uprzejmości kierowców?
Czy wędrownicy w wieku 18 lat powinni stosować się dosłownie do 10 punktu prawa harcerskiego?
Czy dorośli wędrownicy powinni mieć możliwość spania w koedukacyjnych namiotach w czasie obozów i biwaków?
Przebieranie się przy innych – harcerska norma czy naruszenie intymności?
Czy abstynencja jest ważną harcerską wartością i powinna być utrzymana w Prawie?
Czy pomografia i obsceniczne żarciki to norma u nastolatków i drużynowy nie musi w to ingerować?
Alkohol podczas osiemnastki wędrownika – tak czy nie?
Nieharcerskie tagi na facebooku – czy trzeba je usuwać?
Seks bez zobowiązań – za czy przeciw?
Harcerskie gry z całowaniem – naruszenie intymności czy niewinna zabawa?

Dotyczące problemów, decyzji życiowych:

Czy warto zakładać rodzinę przed zakończeniem edukacji i rozpoczęciem stałej pracy?
Czy w dzisiejszym świecie opłaca się od razu po liceum podjąć pracę czy kontynuować naukę?
Kim jestem? Kim będę w przyszłości?
Czy jestem gotowy do rodzicielstwa?
Dobrze płatny zawód bez pasji czy zawód z powołania, ale bez dobrej płacy?
Czy CV można podkoloryzować, by zdobyć wymarzoną posadę?
Mieszkanie z rodzicami czy na swoim?
Być pracownikiem czy założyć własną działalność – zalety i wady?
Czy powinno istnieć równouprawnienie w płacach dla kobiet i mężczyzn?

Dotyczące Polski, polityki:

Dyskusja nad wyborem orientacji prawicowej lub lewicowej w kontekście państwa Polskiego.

Czy Polska powinna przyjąć imigrantów ze wschodu?

Czy eutanazja powinna być dozwolona w Polsce?

Czy aborcja powinna być legalna w Polsce?

Czy warto iść na wybory, nawet jeśli nie ma odpowiadającego nam kandydata?

Czy niedziela powinna być dniem bez handlu?

Obowiązkowa służba wojskowa – czy powinna wrócić?

Osiedlowy sklepik czy hipermarket?

Wolność słowa – jakie są jej granice?

Czy nacjonalizm może być dobry?

Czy bycie pod wpływem substancji odurzających powinno być okolicznością łagodzącą dla przestępstwa?

Dotyczące świata, człowieka:

Czy po katastrofie, która pozbawiłaby ludzkość prądu ludzie poradziliby sobie w dzisiejszych czasach?

Czy dobro może istnieć bez zła?

Czy samobójstwo to tchórzostwo czy odwaga?

Myślistwo – piękna tradycja czy morderstwo na zwierzętach?

Czy odwaga to cecha, którą można nabyć?

Czy nawracanie innych na swoją wiarę powinno być zakazane czy dozwolone?

Czy będziesz kupować znaną markę, wiedząc, że za wykonanie produktu pracownik nie otrzymał zapłaty?

Czy cel uświęca środki?

Czy liczy się osiągnięcie celu, czy droga do jego osiągnięcia?

Podsumowanie

Zapewne po przeglądnięciu materiału okazało się, że wiele z tych form już znasz i stosujesz w pracy z drużyną, a z niektórymi spotykasz się od czasu do czasu na szkoleniach i warsztatach. Być może, niektóre z tych form były dla Ciebie zupełnie nowe. Bardzo będziemy się cieszyć, jeśli uznasz ten materiał za przydatny i będziesz z niego korzystać.

Oczywiście, możesz mieć wrażenie, że „To tylko tyle? Przecież form pracy jest znacznie więcej!”. Faktycznie, lista powyższych form nie wyczerpuje wszystkich form, jakie można spotkać w programach drużyn wędrowniczych. Przedstawiliśmy w tym materiale może jedną ze ścian naszego „pudełka”, skupiając się głównie na wszelakich formach dyskusyjnych - tak często spotykanych wśród wędrowników.

Jeżeli uważasz, że zabrakło opisu którejś z form pracy, którą uważasz za ważną, wręcz kluczową w programie drużyn wędrowniczych – napisz do mnie! Postaramy się wspólnie skonstruować jej opis i dołączyć do tego materiału.

Jeżeli także, po przeczytaniu materiału czujesz niedosyt, dostrzegłeś jakieś błędy lub uważasz, że coś jest zbyt mało rozwinięte czy źle sformułowane – pisz do mnie! Ten materiał jest dla Ciebie, dlatego ważna jest dla mnie Twoja opinia odnośnie wygody korzystania z niego.

phm. Hanna Urbańczyk HR